

ФОЛКЛОРНИТЕ КУКЛИ НА МАРИЯ РОБЕВА — ПАЗИТЕЛКИ НА ТРАДИЦИЯТА

Малвина Борисова

THE FOLK DOLLS OF MARIA ROBEVA — THE GUARDIANS OF TRADITION

Malvina Borisova

Abstract: *Maria Robeva is 42 years old from Gorna Oryahovitsa. She makes souvenir dolls that are folk-themed or created on other special occasions. For example, they are made to order as a wedding gift, for the celebration of an anniversary, for a particular holiday, etc. Depending on the order, Maria divides the dolls into different categories. Such are dolls fisherman, hunter, soccer player, rocker, grandpa pop and more. She also pays attention to the magical world, creating fairy dolls, angels, beauties and witches. She uses authentic woven fabrics, wool, cotton lace, genuine leather and various yarns to make the dolls. She tries to use mostly natural materials to get as close as possible to folk crafts. The folk costumes that Maria has created so far are from the Rhodope, Thracian and Dobrudzha ethnographic regions. According to her, other regional patterns of costumes are yet to be worked out.*

Keywords: *souvenir dolls; folklor; national costumes; traditions.*

Мария Робева е на 42 години от гр. Горна Оряховица. Тя изработва сувенирни кукли, които са образци на фолклорна тематика или са създадени по други специални поводи. Например куклите се изработват по поръчка като сватбен подарък, за честването на дадена годишнина, за определен празник и пр. В зависимост от поръчката Мария разделя куклите в различни категории. Такива са куклите рибар, ловджия, футболист, рокер, дядо поп и др. Отделя внимание и на вълшебния свят, създавайки кукли феи, ангелчета, самодиви и вещици. За изработката на куклите тя използва автентични тъкани платове, вълна, памучна дантела, естествена кожа и различни прежди. Старае се да използва предимно естествени материали, за да се доближи максимално до народните занаяти. Изработката на всяка кукла изисква различно време. То зависи от сложността на куклите и варира от един до няколко дни. Куклите са с различна големина, но се изработват в три основни размера: от 12 до 15 см; 20–25 см и 30–35 см. Най-малката направена кукла е висока 5 см, а най-голямата – около 85 см. Техниката на работа е една и съща при всички кукли, но всяка от тях е носител на свой характер и емоция.

В настоящото изследване ще бъдат разгледани фолклорните кукли на Мария като пазители на традицията при изработването на народните носии. На основата

на сравнителния анализ ще се направи опит да се открият именно онези черти в облеклото на куклите, които ги доближават до техните образци в традиционното облекло.

Народните носии, които Мария е пресъздавала досега, са от Родопската, Тракийската и Добруджанската етнографска област. Според нея останалите регионални образци на носии предстои да бъдат изработени. Мария изучава характерните черти на носиите от всеки край, харесва си някоя от тях и започва да търси необходимите материали за нейната изработка. Споделя, че най-много поръчки има за най-малките по размер кукли – около 10 см. Тя се гордее, че преподава и на малки деца, като ги обучава да шият и да изработват кукли. Преди време се сдоби и с майсторско свидетелство за изработване на „национални кукли“, а от скоро всяка кукла има и удостоверение за раждане.

Традиционното народно облекло е преди всичко дело на домашното производство – на женския усет и творчество. Българските народни носии, независимо че са направени от домашно произведени материали, по своите форми и декорации са и произведения на изкуството. Нашите народни носии имат сложен състав. Този сложен състав обаче не е еднакъв при регионалните им варианти и се променя в зависимост от сезона, условията на труд и бит, както и от естетическите норми на времето [Велева, М. 1983, с. 242].

Основната дреха в народните носии е ризата. По форма и материал тя е един от съществените обединителни елементи в българските народни носии. Приготвя се от ленено, конопено, а в по-ново време и от памучно платно. Тя е дълга и с ръкави до китките на ръцете. Бялата риза от памучен плат присъства в облеклото на всички кукли, направени от Мария. При женските кукли ръкавите на ризата завършват с красива дантела, а при мъжките кукли ризата е обрамчена с парчета от ширит¹ по пазвата и в края на ръкавите.

Обликът на различните народни костюми се определя от вида на горните дрехи. По традиция женските костюми са отворени в долната си част, докато мъжките са затворени отдолу, каквито са гащите. Женските горни дрехи допълнително се различават в зависимост от кройката и начина, по който се закрепват към тялото (напоясно, сукман, сая), докато мъжките връхни дрехи са клинати и дълги, придружени от тесни гащи, или обратно – тесни и къси връхни дрехи, съчетани с широки гащи. Обикновено мъжките носии се различават и по своя колорит – бял или тъмен, в естествен или обогатен цвят на вълната [Велева, М. 1983, с. 242]. Повечето от женските кукли на Мария са облечени със сая или сукман, но има и няколко, които са облечени само с ризи (обр. 2.). Мъжките дрехи на куклите принадлежат към чернодрешното традиционно облекло.

Към основния състав на народните костюми се отнася и поясет, който изпълнява ролята на своеобразен ключ – той се запасва върху горната дреха от мъже и жени [Велева, М. 1983, с. 243]. Съществен елемент, който обединява само женските костюми, е престилката. Ще отбележа, че тези елементи присъстват в облеклото на всички кукли, изработени от Мария. Тя се старее да се доближи максимално до автентичния вид. Използва домашно тъкани платове, подарени ѝ

¹ Ширит – тъкана или плетена лентичка за обшиване, украса и др.

от приятели. За украсата и обшиването на престилките използва ширит и готови шевици. Престилките са предимно в червен цвят, но има и няколко, направени в жълт и зелен цвят, които са характерни за родопската носия. На обр. 1. престилката на куклата е направена от плат с повече син цвят. При някои от женските кукли са налице и пафтите.

В състава на народните костюми влизат още принадлежности, свързани с прическата, украсата и покриването на главата. Косите на куклите са направени изцяло от вълна. Венецът, косичникът, китката цветя са общи елементи към сложната моминска прическа с представителен вид, съставена от многобройни ситни сплитки с начало около челото и лицевия овал и събрани в обща сплитка с триъгълна форма по гърба или пък свободно спуснати, но свързани в обща плоскост [Велева, М. 1983, с. 243]. След като разгледах всички женски кукли с носии на Мария, забелязах, че именно този елемент на сплитане на косите е налице. Също така всяка кукла има китка или венец и цветя в косите. Цветята в косите на куклите са изработени от хартия.

Народното мъжко облекло винаги се допълва от кожен калпак, който се приема дори за национален белег и отличие. Има данни и за широка употреба на плъстени шапки, но рано заменени от кожения калпак [Велева, М. 1983, с. 243]. Калпакът се приготвя от овча кожа във всички краища на страната. Този елемент е включен в облеклото на всички мъжки кукли, като калпаците са направени от естествена кожа. Мъжките елечета също са изработени от домашно тъкани платна.

Обедняващ елемент на българските народни носии са кожените принадлежности за обуване – цървули, с тъп или остър връх. Този елемент обаче не присъства в костюмите на куклите на Мария.

Куклите на Мария са обиколили света, като такива има в Италия, Полша, Швейцария, САЩ и др. Тяхната мисия е да носят щастие на хората. Според Мария куклите с народни носии са истински пазителки на българските традиции и занаяти.

ЛИТЕРАТУРА / REFERENCES

Публикации

Велева, М. 1983 – Мария Велева. Материали и начини за изработване на облеклото. – В: Етнография на България. Т. II. София, 1983, 241–247. [Mariya Veleva. Materiali i nachini za izrabotvane na oblekloto. – V: Etnografia na Bulgaria. T. II. Sofia, 1983, 240–247.]

Информатор

Мария Радославова Робева

Обр. 1.

Обр. 2.